

บทที่ 1

บทนำ

(Introduction)

บทนี้จะเป็นการกล่าวนำเพื่อให้เข้าใจความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ แขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ การศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ วิธีการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ และวิธีการพิจารณาปัญหาหรือความสัมพันธ์จากปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ

ความหมายของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ (Economics) เป็นคำมาจากภาษากรีก “Qikosnomous” โดย Oikos แปลว่า บ้าน(house) และ Nomos แปลว่า กฎเกณฑ์ (law) ดังนั้นเศรษฐศาสตร์แต่เดิมจึงหมายถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือน นอกจากนี้ก็ได้มีผู้ให้ความหมายหลายอย่าง นักเศรษฐศาสตร์แต่ละยุคแต่ละสมัยต่างก็ให้ความหมายวิชาเศรษฐศาสตร์แตกต่างกันไป เศรษฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ไม่มีผู้ใดให้คำนิยามไว้อย่างสมบูรณ์และชัดเจน คำนิยามที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปคือ เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการเลือกใช้หรือการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อผลิตสินค้าและบริการให้มีรรถประโยชน์และให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อสนองความต้องการที่ไม่จำกัดของมนุษย์ รวมทั้งการกระจายสินค้าและบริการเพื่ออุปโภคบริโภคในปัจจุบันและอนาคต

ปัญหาทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนทรัพยากรที่มีอยู่ สิ่งที่น่าสังเกตความต้องการของมนุษย์คือสินค้าและบริการ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ เศรษฐทรัพย์ (Economic Goods) และสินค้าเปล่าหรือสินค้าและบริการที่ไม่มีราคาหรือสินค้าเสรี(Free Goods)

เศรษฐกิจ(Economic Goods) เป็นสินค้าที่มีราคาหรือมีมูลค่า การที่มีราคาก็เพราะสินค้าและบริการนั้นสามารถก่อให้เกิดอรรถประโยชน์(Utility) แก่ผู้บริโภค และในขณะเดียวกันสินค้าและบริการมีอยู่อย่างจำกัด

สำหรับสินค้าเสรี หรือ สินค้าและบริการที่ไม่มีราคา(Free Goods) เป็นสินค้าและบริการที่สามารถจะให้อรรถประโยชน์ (Utility) หรือความพอใจ หรือบำบัดความต้องการของผู้บริโภคได้เช่นเดียวกับเศรษฐกิจ (Economic Goods) แต่เนื่องจากสินค้าและบริการนี้มีอยู่ไม่จำกัดจำนวนผู้บริโภคจึงสามารถนำเอาสินค้าและบริการมาบำบัดความต้องการโดยไม่ต้องจ่ายเงินซื้อหา

จากการที่ทรัพยากรการผลิตมีอยู่อย่างจำกัด จึงเกิดปัญหาการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดสำหรับการผลิตสินค้า ซึ่งเป็นปัญหาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานที่ทุกสังคมต้องเผชิญ ปัญหาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานได้แก่ (1) จะเลือกผลิตเศรษฐกิจอะไร จำนวนเท่าใด และเมื่อใด หรือที่เรียกว่า What to produce? (2) จะผลิตอย่างไรจึงจะได้สินค้าที่มีคุณภาพดีและมีต้นทุนต่ำ หรือ ปัญหา How to produce? (3) จะจำหน่ายสินค้าเหล่านี้ให้แก่ใคร อย่างไร หรือที่เรียกว่า For Whom to produce? ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาของเศรษฐศาสตร์จุลภาคเพราะเป็นเรื่องเฉพาะอย่าง

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานของแต่ละสังคมมีวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น การแก้ปัญหาโดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี (Custom and Tradition) หรือโดยหน่วยงานบริหารกลาง (Central Direction) หรือโดยกลไกของราคา (Price Mechanism) หรือการแก้ปัญหาเศรษฐกิจโดยอาศัยวิธีผสม (Mixed Economy)

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานโดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี(Custom and Tradition) หรือ Traditional Economic System มักใช้ในสังคมที่ไม่ค่อยเจริญนักซึ่งจะแก้ปัญหาการผลิตและการกระจายผลผลิต โดยอาศัยความเชื่อของสังคมที่ถือปฏิบัติกันมาตามประเพณีเพื่อบรรลุปเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีเป็นแบบโบราณเก่าแก่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้า การดำเนินการผลิตและการแบ่งปันสินค้าจะอาศัยแบบแผนเดิมซึ่งเป็นเกณฑ์และเป็นที่เข้าใจของทุกคนในสังคม

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจขั้นมูลฐานโดยอาศัยหน่วยงานบริหารกลาง(Central Direction หรือ Command Economic System) เป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจ

สังคมนิยมบังคับ หรือ ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์ วิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจโดยระบบสั่งการหรือโดยหน่วยงานกลางเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกว่า จะผลิตอะไร จะผลิตอย่างไร และจะแจกจ่ายผลผลิตไปอย่างไร

การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกของตลาด (Price Mechanism หรือ Market Economic System) ระบบนี้เน้นหนักถึงความเป็นเจ้าของโดยเอกชน โดยเอกชนจะแสวงหาประโยชน์ของตนเองมากที่สุดโดยอาศัยกลไกราคา หน่วยเศรษฐกิจแต่ละหน่วยจะตัดสินใจจะเลือกผลิตอะไรและใช้นโยบายใดจึงจะดีที่สุด กลไกของราคาจะทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อใช้ในการผลิตจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบให้องค์การผลิตนำทรัพยากรไปใช้ในการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นเพื่อหวังกำไรมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริโภคนั่นเองเป็นผู้พิจารณาให้ผลิตสินค้า โดยให้ผู้ผลิตจัดสรรทรัพยากรมาผลิตสินค้าตามที่คุณบริโภคต้องการ

แขนงวิชาเศรษฐศาสตร์

แขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ได้รับการแบ่งแยกออกเป็นภาคใหญ่ ๆ และแต่ละภาคก็แบ่งออกเป็นแขนงหรือสาขาย่อย โดยนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกได้แบ่งวิชาเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 4 แขนงที่สำคัญ คือ

1. การผลิต (Production) กล่าวถึงการสร้างอรรถประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สินค้าและบริการ
2. การบริโภค (Consumption) กล่าวถึงการแสวงหาความพอใจหรืออรรถประโยชน์จากสินค้าและบริการ
3. การแลกเปลี่ยน (Exchange) กล่าวถึงการเปลี่ยนความเป็นเจ้าของในสินค้าและบริการ
4. การกระจายรายได้ (Distribution) กล่าวถึงการกระจายรายได้ไปสู่เจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปต่าง ๆ

นักเศรษฐศาสตร์ปัจจุบันได้แยกการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 2 แขนงใหญ่ ๆ คือ

1. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics)

ซึ่งศึกษาถึงพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจของหน่วยเศรษฐกิจเล็ก ๆ ที่รวมอยู่ในสังคม เช่น การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในสังคมในการบริโภค การผลิต การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อใช้ในการผลิต การกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ตลอดจนศึกษาถึงอิทธิพลที่เป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ดังนั้นการศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาค ซึ่งศึกษาเกี่ยวข้องโดยตรงกับการก่อตั้งราคาสินค้าในตลาดต่าง ๆ จึงเรียกอีกชื่อว่า ทฤษฎีราคาและวิภาคกรรม

2. เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics)

ซึ่งศึกษาเรื่องราวทางเศรษฐกิจส่วนรวมทั้งระบบเศรษฐกิจ โดยศึกษาถึงอิทธิพลที่มีต่อรายได้ประชาชาติ การจ้างงาน และค้นหาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เหตุที่แยกการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 2 แขนง เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นความจริงสำหรับส่วนย่อยนั้นไม่จำเป็นว่าจะเกิดขึ้นและเป็นจริงสำหรับส่วนรวม จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างส่วนย่อยกับส่วนใหญ่ (Fallacy of Composition) เช่น ชาวนาคนหนึ่งคนใดปลูกข้าวได้มากขึ้น รายได้ของเขาจะมากขึ้น แต่ถ้าชาวนาทุกคนปลูกข้าวได้มากขึ้น รายได้ของชาวนาแต่ละคนอาจจะไม่มากขึ้น

การศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

วิธีการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มี 2 ทางด้วยกัน คือ

1. เศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริง (Positive Economics หรือ Scientific Economics)

เป็นการศึกษาเศรษฐกิจที่แท้จริงและความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจตามความเป็นจริง การศึกษาแบบ Positive Economics พยายามที่จะหาแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายหรือทำนายเหตุการณ์ และเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของความจริงที่สังเกตเห็นได้ โดยไม่พิจารณาว่า ดี หรือ เลว อย่างไร โดย Positive Economics พยายามตอบปัญหาเพียงว่าอะไรเป็นอะไร (What is?)

2. เศรษฐศาสตร์เชิงหลักการ (Normative Economics)

เป็นการศึกษาเพื่อหาเป้าหมายทางเศรษฐกิจ (economic goal) และสร้างนโยบายทางเศรษฐกิจ (economic policy) ที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่สังคมนั้นต้องการ

ดังนั้น Normative Economics จะพยายามศึกษาเพื่อให้ทราบว่าสิ่งนั้นควรจะเป็นอย่างไร (What ought to be?) เนื่องจากนโยบายทางเศรษฐกิจอาจจะสนับสนุนคนบางกลุ่ม และอาจจะไม่สนับสนุนคนบางกลุ่ม ดังนั้นนโยบายทางเศรษฐกิจที่ดี จะต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องพิจารณาถึงความยุติธรรม (equity) ในการกระจายรายได้ (income distribution) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าและศีลธรรม

วิธีสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

วิธีสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็น

1. วิธีการอนุมาน (Deductive Method)

เป็นการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จากข้อสมมุติฐาน และวิธีการให้เหตุผลตามแบบตรรกวิทยา กล่าวคือ จากข้อสมมุติฐานที่ตั้งขึ้น แล้วใช้วิธีการให้เหตุผลทางตรรกวิทยาเข้าช่วยเพื่อสรุปผลออกมาเป็นข้อความสั้น ๆ แล้วนำไปทดสอบกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ถ้าสอดคล้องกันก็ยอมรับเป็นกฎหรือทฤษฎี เช่น สมมุติให้รายได้ รสนิยม ราคาสินค้าชนิดอื่น และปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปสงค์คงที่ ถ้าราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงจะสามารถสรุปออกมาได้ว่า ราคาสินค้าและปริมาณความต้องการสินค้าจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม และก็จะได้กฎของอุปสงค์ (Law of Demand)

2. วิธีการอุปมาน (Inductive Method)

เป็นการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์โดยการสังเกตข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ แล้วนำมาตั้งเป็นกฎ เช่น กฎของเกรแฮม (Gresham's Law) เกี่ยวกับกฎเงินเลวไล่เงินดีออกไปจากระบบการหมุนเวียน ซึ่งกฎนี้ได้ข้อเท็จจริงมาจากการศึกษาจากประวัติศาสตร์ การสอบถาม หรือวิธีการทางสถิติ

3. วิธีการทางเศรษฐคณิตศาสตร์ (Quantitative Economics)

เป็นการนำความรู้ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ คณิตเศรษฐศาสตร์ คณิตสถิติ และ เศรษฐมิติ มาใช้ร่วมกันเพื่อสร้างเป็นกฎ และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

4. วิธีการโมเดล (Model)

เป็นการสร้างแบบจำลองทางเศรษฐกิจขึ้นเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทาง เศรษฐกิจ โดยใช้ความรู้ทางสถิติเศรษฐศาสตร์ และคณิตศาสตร์เข้าช่วย

วิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ

ในการศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาค หรือเศรษฐศาสตร์มหภาค จะต้องทราบ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งวิธีการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น

1. การวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วน (Partial Equilibrium Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจโดยการกำหนดว่าปรากฏการณ์ที่กำลัง ศึกษาอยู่ไม่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์อื่นที่อยู่นอกขอบเขตการศึกษา และถึงแม้ว่า ปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่จะเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลให้ปรากฏการณ์อื่น เปลี่ยนแปลง

2. การวิเคราะห์ดุลยภาพทุกส่วน หรือ การวิเคราะห์ดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางเศรษฐศาสตร์ทั้งหมด โดยพิจารณาว่า ปรากฏการณ์อื่นอยู่ใต้อิทธิพลหรือมีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่แสดงว่า ปรากฏการณ์ทั้งหมดมีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อกัน

3. การวิเคราะห์สภาพนิ่ง (Static Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจในขณะใดขณะหนึ่งเท่านั้นเพื่อให้ทราบว่าทำไม ภาวะเศรษฐกิจจึงเป็นเช่นนั้น เช่น พิจารณาราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์สภาพเคลื่อนไหว (Dynamic Analysis)

เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ที่กำหนดไว้ เช่น ศึกษาว่า ราคาและปริมาณของสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างไรภายในระยะเวลาของการปรับตัวจากดุลยภาพหนึ่งไปยังจุดอื่น เป็นต้น